

detegner en by, så den 50 år efter havde alt, om end efter en beskedent målestok og uden formel status som købstad, og dens vækst blev fremmet ved egnens opdyrkning. Fremgangen er stadig fortsat. I sognet fandtes fra gammel tid herregården Herningsholm, i lang tid ejet af adelslægter, men senere på borgerlige hænder. Det ville have været naturligt, om herregårdens ejere havde medvirket til Hernings opkomst, hvad der også ville have været til gavn for dem selv, men herom høres der intet. Den lå som en relikv fra en svunden tid, mens fattige og flittige folk byggede byen op, indtil en behjert mand, A.J. Dideriksen skænkede hovedbygningen med den nærmest omliggende jord til Herning kommune. Om bygningen og dens restaurering giver bogen en udførlig beskrivelse.

Istandsættelsen blev gennemført med støtte fra mange sider, men der var også modstand, fordi andre mente, at der ikke var grund til at bevare dette minde om brutale og egoistiske adelsmænd; heri kan de have ret, men mere tungtvejende er det dog, at gården er stedets eneste gamle mindesmærke, efter at den beskedne sognekirke var blevet nedrevet, skønt den kunne være blevet bevaret, som Skive har gjort det, da denne by fik en ny kirke; og Herningsholm ejer så store æstetiske og historiske værdier, at alene de anbefaler husets bevaring, som også Axel Steensberg udførligt argumenterer for. Til repræsentationslokaler for Herning vil gården give al ønskelig plads.

Men Herningsholm kan bruges til mere. Lederen af Herning Museum Ulla Thyrring foreslog, at gården også skulle være et museum for St.St. Blicher, og Axel Steensberg følger denne tanke op med varme ord i sin bog. Nogen særlig tilknytning til Herningsholm havde Blicher dog ikke, og bogens ar-

gumentation virker langt fra overbevisende. Vium, Randlev, Thorning og Spentrup er de steder, hvortil Blichers navn stedse vil være knyttet, ikke til Herning, men til Herning Museum har H.P. Hansen samlet så mange minder om hedens digter, at de i stedet for at stå sammenpakket i et rum på museet har fuld ret til at få en værdig ramme i værelserne på Herningsholm. Blicher er den eneste af vore guldalderforfattere, der stadig læses, måske fordi han på mange måder var forskellig fra dem, der blev hævet til skyerne i hans samtid. Han har også skrevet om hensynsløse herremænd, så man kan ved et besøg på Herningsholm lade gården minde om dem, mens møbler og andre sager fortæller om digterpræstens mere ydmyge omgivelser. Det er imidlertid ikke alene Blicher, der mindes. Bag bogen ligger Herning bys stræben efter at finde sin særart og historie.

Ind i fremstillingen af herregårdens historie bringes der oplysninger om egnens hosebinderi og hosekræmmerne, hvis arbejde var af væsentlig betydning for Hammerum herred. Bogen er tilegnet Ulla Thyrring, efter hvis forslag Herningsholm er blevet et museum for St. St. Blicher.

Helge Søgaard

Landbohistorisk Tidsskrift. Bol og By 2. række, 4. bind: *Forvaltning og ejendomsudvikling i det 17. århundrede (1570-1660)*. Red. af Michael Hertz og Erik Helmer Petersen. (Landbohistorisk Selskab, 1982). 197 s.

Orla K.O. Damkier skriver om den feudale produktionsmåde på krongodset i perioden 1610-60 (Lensregnskaber og lensadministration 1610-60) med interessante iagttagelser over arkiv- og regnskabsmæssige problemer.

Ved inddragelse af bl.a. tingbogsmateriale når han til det resultat, at bønderne på krongodset, ikke det private gods, var udsat for en økonomisk udbytning grænsende til terror.

E. Ladewig Petersen forsøger at kortlægge værdien af adelsgodset som indtægtskilde for godsejerne (Adels-gods og jordværdi 1500-1660), mundende ud i et omfattende tabelværk over beregnede jordværdier pr. td. htk. for hovedgårds- og fæstegods 1502-1660.

Jens Villiam Jensen beskriver udviklingen i den adelige godsstruktur på Lolland (Adelig godsstruktur i Musse og Fuglse herreder i 16. og 17. århundrede) og påviser den godskoncentration, der finder sted. Arronderingerne gennem mageskifter mellem kronen og adelen foregår især i 1620'erne og 30'erne, rimeligvis af skattemæssige grunde.

Niels Jørgen Poulsen demonstrerer i en interessant lokalhistorisk undersøgelse (Randbøl sogns bebyggelse ca. 1570-1700) særdeles klart de katastrofale følger af krig og pest 1657-60 og forskelle i genbosættelse af egne af varierende karakter, her hede- og moræneland. Som helhed nåede man i 17. århundrede langt fra op på førkrigsniveau.

Kronikafsnittet bringer portrætter af gårdejer, folketingsmand og direktør i Andelsæggeksportudvalget, Anders Nielsen og af statsminister Th. Madsen-Mygdal.

Paul G. Ørberg

Ebbe Gert Rasmussen: *Dette gavebrev – Det politiske spil omkring den bornholmske opstand og Peder Olsens indsats i løsrivelsesværket 1658-59* = Bornholmske Samlinger II. Række 15-16. (William Dams boghandel, Rønne 1982). 330 s., ill.

Efter 15 års flittige studier omkring de unægtelig meget spændende begivenheder på Bornholm 1658-59 har gymnasielektor Ebbe Gert Rasmussen afsluttet arbejdet med dette smukt udstyrede bind, hvori også mange af hans tidligere delresultater indgår. Det må med det samme slås fast, at der bestemt ikke er tale om, at vi endnu engang får en nok så velfortalt skildring af disse dramatiske begivenheder omkring Bornholms frihedskamp, der som bekendt resulterede i den vellykkede opstand imod den svage svenske besættelsesmagt. Men det særdeles grundige arbejde har sat sig resultater i adskillige omvurderinger, der rækker langt ud over det rent lokalhistoriske.

Tilsyneladende har forfatteren i sin tid studset over den noget tilbagetrukne rolle, som Hasleborgmesteren Peder Olsen spiller i den tidligt udviklede tradition, skønt han dog siden udnævntes til landsdommer på øen. Thi specielt den voldsomme Jens Kofoed og præsten Poul Ancher er helt kommet til at dominere billedet; formentlig fordi begge efterlod sig en talrig efterslægt, der kunne holde liv i traditionerne.

Men specielt er det lykkedes forfatteren gennem intense arkivstudier at sætte den tilsyneladende »spontane« opstand ind i en rigshistorisk sammenhæng. Dels påvises det, at den hårdt trængte Frederik III under Københavns belejring syslede med tanken om at skaffe sig kredit ved – som tidligere 1525-75 – at overlade den vel at mærke svensk besatte ø til Lybæk (!), dels fremhæves, at der tidligt søgtes kontakt fra København til Bornholm, hvis svenske kommandant allerede 18. november 1658 indberettede om gæring og skjulte anslag.

Og da Ruslandsgesandten Hans Oldeland under sin besværlige sørejse til Danzig omkring 1. december opholdt